

- species. *Mycological Progress* 14: 25.
- Roy, M., T. Yagame, M. Yamato, K. Iwase, C. Heinz, A. Faccio, B. Bonfante & M.-A. Selosse 2009. Ectomycorrhizal *Inocybe* species associate with the mycoheterotrophic orchid *Epipogium aphyllum* Sw., but not with its asexual propagules throughout its Eurasiatic range. *Annals of Botany* 104: 595–620.
- Selosse, M.-A., A. Faccio, G. Scappaticci & P. Bonfante 2004. Chlorophyllous and achlorophyllous specimens of *Epipactis microphylla* (Neottieae, Orchidaceae) are associated with ectomycorrhizal septomycetes, including truffles. *Microbial Ecology* 47: 416–426.
- Selosse, M.-A., F. Martos, B.A. Perry, M. Padamsee, M. Roy & T. Pailler 2010. Saprotrophic fungal mycorrhizal symbionts in achlorophyllous orchids: finding treasures among the ‘molecular scraps’? *Plant Signaling & Behavior* 5(4): 1–5.
- Yagame, T., M. Yamato, M. Mii, A. Suzuki & K. Iwase 2007. Developmental process of achlorophyllous orchid, *Epipogium roseum*: from seed germination to flowering under symbiotic cultivation with mycorrhizal fungus. *Journal of Plant Research* 120: 229–236.

KOMT DE LARIKSZWAM VOOR IN NEDERLAND?

Peter-Jan Keizer

Kruisweg 23, 3513 CS Utrecht, p.j.keizer@planet.nl

Keizer, P.-J. 2019. Does *Fomitopsis officinalis* occur in The Netherlands? *Coolia* 62(1): 30–33.

Fomitopsis officinalis was registered four times in The Netherlands between 1989 and 2003. But did it really occur, or was the registration based on uncertain determination or on mistakes in the (digital) transfer of hand written records?

De Larikszwam (*Fomitopsis officinalis*, Figuur 1, 2) is een forse polypoor die in bergachtige gebieden voorkomt. In Europa groeit deze zwam overwegend op dikke, oude Lariks-bomen in open bossen waarin deze boomsoort domineert (Figuur 3), ongeveer tussen 1500 en 2000 m hoogte. Buiten Europa komt deze soort ook voor in Siberië en Noord-Amerika, daar ook op andere naaldhoutsoorten (Jahn, 1990). De vruchtlichamen zijn vroeger veel verzameld vanwege de veronderstelde medicinale werking (Jahn, 1990). Om die reden, en omdat de oude lariksbossen vrij zeldzaam zijn, is de soort binnen het verspreidingsgebied zeldzaam. Het verspreidingsgebied strekt zich uit van het meest oostelijke deel van Frankrijk (Ref. 1) over Zwitserland naar Oostenrijk (eigen waarnemingen), met enkele heel verspreide opgaven elders, bijv. Duitsland (Ref. 2) en Polen (Pietka & Szczepkovsky, 2004).

Kijken we naar het verspreidingskaartje voor deze soort in Nederland (Fig. 4), dan valt op dat er voor ons land vier opgaven zijn. Het is eigenlijk nogal vreemd dat er in ons lage land bij de zee überhaupt opgaven zijn van deze zeldzame bergsoort. En dat is meteen de reden waarom deze vier waarnemingen zijn opgevraagd en aan een nader onderzoek zijn onderworpen. Voor dat doel zijn de betrokken waarnemers gevraagd naar bijzonderheden van de waarneming.

Figuur 1. Jong exemplaar van de Larikszwam.

Beschrijving

De Larikszwam is een tamelijk forse polypoor (Figuur 2, 3). De algemene vorm is aanvankelijk min of meer hoefvormig. Door de jaarlijkse aangroei komt er telkens een laagje bij aan de onderzijde. Dat resulteert na een groot aantal jaren in een on-

regelmatige half-cylinder-vorm. Het bovenste oppervlak is grijs; de verse aangroeirand is bleek crème-witachtig tot bruinig. De buisjeslaag is ook bleek crème-wit. De binnenkant is kalkig witachtig en zeer bitter van smaak (Jahn, 1990). De groeiplaats van berg-lariksboom is al een sterke aanwijzing voor deze soort, maar natuurlijk is niet elke boomzwam in lariksbos automatisch een Larikszwam.

Resultaat

In Tabel 1 staan de vier opgaven vermeld. Het resultaat van het speurwerk is als volgt.

1. De oudste waarneming stamt uit 1989 en komt uit het Bunderbos bij Elsloo (L.). De waarnemer is in 1999 overleden en kon dus geen bijzonderheden meer verschaffen. Gelukkig wist Henk Lammers zich de vondst te herinneren. Hij meldde dat de bewuste zwam op circa 20 m hoogte zat aan een solitair groeiende Lariksboom. De zwam was groot en grillig van vorm. Gezien de moeilijke bereikbaarheid wegens de hoge positie aan de boom is het onwaarschijnlijk dat er een stuk van is verzameld. Mocht dat eventueel het geval geweest zijn, dan is dat materiaal nu niet meer beschikbaar voor nader onderzoek.

2. De tweede vondst is tot mijn grote schrik door mijzelf ingebracht voor de omgeving van Zutphen. Dat is opmerkelijk, aangezien ik de soort destijds nog nooit had gezien en nadien ook niet (in Nederland). Nalopen van de waarnemingen leverde op dat juist in die periode in 1991 een hiaat in de waarnemingen zat. Dat was te verklaren doordat de paddenstoelenwaarnemingen als bijvangst bij vegetatiekartering op de vegetatieformulieren zijn bijgeschreven die later bij de opdrachtgever zijn ingeleverd. Het meest waarschijnlijk is een afleesfout op de papieren waarnemingsformulieren die toen nog in gebruik waren bij het invoeren van *Fomitopsis pinicola* (Roodgerande houtzwam). Deze zal op de regel direct onder *Fomitopsis officinalis* (Larikszwam) hebben gestaan. Deze vergissing kan ook bij het overtypen van de papieren formulieren naar het computerbestand zijn opgetreden.

3. De derde opgave stamt uit Noord-Brabant. In dit geval heeft de nadere informatie naar voren gebracht dat ook hier waarschijnlijk een typefout is opgetreden. Waarschijnlijk zijn de soortnummers 0317030 (*F. officinalis*, niet waargenomen) en 0370130 (*Peniophora quercina*, wel waargenomen) verwisseld.

Nr.	Km-hok X	Km-hok Y	JAAR	MAAND	DAG
1	181000	328000	1989	4	28
2	214000	459000	1991	5	7
3	146000	388000	1992	7	6
4	201000	398000	2003	8	16

Tabel 1. Opgaven in het karteringsbestand voor de Larikszwam.

4. De meest recente waarneming komt uit de omgeving van Venray. Gedurende deze excursie zijn diverse soorten paddenstoelen gevonden en toegevoegd aan het karteringsbestand. Geen van deze waarnemingen had betrekking op de Larikszwam. Waarschijnlijk is er ook hier sprake geweest van een vergissing bij het invoeren van de waarnemingen.

Conclusie

Geen van de ingevoerde waarnemingen betreft met zekerheid de Larikszwam. De vroegste waarneming is niet meer te controleren doordat waarschijnlijk geen materiaal is verzameld. Verdere bijzonderheden zijn niet uit de eerste hand beschikbaar. Deze opgave zou ik willen beoordelen als: niet-controleerbare opgave.

Drie van de vier opgaven zijn zeer waarschijnlijk het gevolg van vergissingen bij de invoer van waarnemingen. De enige andere opgave is, zoals gezegd, oncontroleerbaar. Daarbij komt dat het voorkomen in Nederland van de Larikszwam onwaarschijnlijk is gezien de specifieke standplaatseisen. Daarom lijkt de beste oplossing de Larikszwam te schrappen van de lijst met inheemse soorten.

Dank

Mijn hartelijke dank gaat uit naar Martin Gotink voor de uitdraai van gegevens van de Larikszwam en naar Henk Lammers, Nel Bulthuis en Rob Gorissen voor het naspeuren van hun oude waarnemingen.

Figuur 2. Larikszwammen aan een oude Lariks.

Figuur 3. Beeld van lariksbos waar de Larikszwam groeit (Zwitserland, Binntal).

Literatuur

Jahn, H. 1990. Pilze an Bäumen: Saprophyten und Parasiten die an Holz wachsen. – 2. Neubearb. u. erw. Aufl. – Berlin, Hannover. Patzer.

Pietka, J. & Szczepkovsky, A. 2004. Localities of *Fomitopsis officinalis* in Poland. Acta Mycologica 39 (1): 33–45.

Ref. 1.: http://www.atbi.eu/mercantour-maritime/?q=node/13&tree_s=2476

Ref. 2.: <http://brd.pilzkartierung.de/bwsqlart.php?suchsatz=jyd>

Foto's van de hand van de auteur.

Figuur 4. Verspreidingskaart van de Larikszwam in Nederland.

